

ANTONIA FRASER

Lasul

MAI SLAB

DESTINUL FEMEII

ÎN ANGLIA SECOLULUI AL XVII-LEA

PREMIUL WOLFRAM PENTRU ISTORIE

Cuprins

Nota autorului	7
Cronologia evenimentelor importante între 1603-1702	11
Prolog: Cât de slabă?	13

PARTEA ÎNTÂI

Așa cum a fost — Acest binecuvântat legământ

1. O soție cu avere	21
2. Afecțiunea este falsă	37
3. Coroană pentru soțul ei	52
4. Durerile și chinurile	70
5. Sunteți văduve?	92
6. Sărace și mohorâte	110
7. Fecioare neștiutoare	128
8. O viață supusă	150

PARTEA A DOUA

Războiul le face mai puternice

9. Curaj mai presus de sexul ei	171
10. Camarada lui	193
11. Tenacitatea	213
12. Proprietatea în Commonwealth	230
13. Când femeile predică	252

PARTEA A TREIA

O continuă muncă

14. Bunuri lumești	275
15. Divorț de casă și masă	299
16. Calități și beneficii	319
17. Autori în fuste	341
18. Ajutând în via lui Dumnezeu	363

19. Plăcerea afacerilor	384
20. Destrăbălate și slobode	399
21. Actrița și borcanul cu miere	424
22. Modesta moașă	445
Epilog: Cât de puternică?	469
<i>Note</i>	475
<i>Bibliografie</i>	507
<i>Index</i>	525

CAPITOLUL I

O soție cu avere

„Case și avuții, bogăție și comori, pământuri și trai bun, asta caută cei mai mulți bărbați: da, bărbații sunt obișnuiți să caute soții cu avere. Dar Solomon spune, fie-i numele binecuvântat, că o soție cuminte, o femeie înțeleaptă și discretă este mai bună decât orice avere; prețul ei este mult mai mare decât al perlelor...”

THOMAS GATAKER,
O femeie bună este un dar de la Dumnezeu, 1624

Să începem cu o nuntă. Până la urmă, acesta era modul în care cele mai multe dintre femeile din secolul al XVII-lea își începeau viețile. „De-a lungul întregii tale vieți de până acum nu ai făcut decât să te pregătești pentru această zi“, i s-a spus Honoriei Denny în ziua nunții sale cu James Hay de la Twelfth Night, în 1607, „prin urmare, învață acum să pui în practică ceea ce ai învățat până acum; adică să respecti, să iubești și să te supui...”¹ Aceasta era Honoria, singura fiică și moștenitoare a Lordului Denny, expedită cu rezeziune în brațele soțului său cu ajutorul unei măști născocite de Thomas Campion și al unui banchet prelungit.

Totul s-a desfășurat în prezența regelui. Lui Iacob I îi plăceau foarte mult aceste ceremonii drăgălașe de căsătorie a tinerilor, mai ales dacă el fusese acela care îi adusese împreună. În timpul balurilor mascate, personaje precum Flora, Noaptea, Luceafărul de seară, Zefirul vorbeau cu toții despre sentimentele nupțiale potrivite ceremoniei, în cântecul suav al viorilor, al harfei, al trombonului și al câtorva bandore (o formă veche de chitară sau banjo) la care zdrăngăneau „doi oameni ai codrului”². Regele privea cu o mulțumire plină de sentimentalism. James Hay, un bun, dar extravagant tânăr, era primul dintre favoriții Casei Regale: regele Iacob căuta să îi rezolve problemele financiare cu ajutorul bogăției Honoriei Denny. Deși se opusese acestei căsătorii vreme de câțiva ani — exact din aceleași motive pentru care regele o încuraja — tatăl miresei a cedat în cele din

urmă în fața lingușirilor regale, care cuprindeau un titlu nobiliar și promisiunea unor facilități. Așa încât noul Lord Denny a predat-o pe Honoria.

În timpul ceremoniei de nuntă reverendul Robert Wilkinson, capelan al prințului de Wales și rector la Biserica St Olave, a ales să denunțe căsătoriile pe considerații mercantile. Era oare „în firea lucrurilor“, a întrebat el furios, să îți cauți soție „așa cum Iuda l-a trădat pe Cristos, cu un *Quantum Dabis?* (Cât dai?)“. Mai târziu, pentru binele tânărului cuplu — și pentru lumea întreagă, în general — a tipărit „ceea ce prea târziu a rezonat în urechea ta“. ³ Această slujbă a fost mai apoi retipărită într-o colecție intitulată *Dragoste Conjugală*, în anul 1725. În ciuda motivațiilor care au stat la baza căsătoriei soților Hay, cuvintele lui Wilkinson nu au avut niciun ecou în urechile auditoriului său în 1607 și nici nu au zguduit conștiințele cititorilor săi de mai târziu.

Pe tot parcursul secolului al XVII-lea căsătoriile pentru bani au fost în permanență denunțate din amvon și în ghidurile de bună purtare. Cărțile puritane puneau accentul în special pe riscurile pe care le presupuneau astfel de căsătorii bazate pe interese financiare. Într-o altă ceremonie de nuntă, din 1624, „O femeie bună este un dar de la Dumnezeu“, puritanul Thomas Gataker a fost la fel de categoric precum capelanul regal: „Case și avuții, bogăție și comori, pământuri și trai bun, asta caută cei mai mulți bărbați: da, bărbații sunt obișnuiți să caute soții cu avere. Dar Solomon spune, fie-i numele binecuvântat, că o soție cuminte, o femeie înțeleaptă și discretă este mai bună decât orice avere; prețul ei este mult mai mare decât al perlelor: deoarece casele și avuțiile sunt moștenirile taților; pe când o soție prudentă este darul către soț.“ ⁴

În același timp, în viața de zi cu zi, întrebarea „*Quantum Dabis?*“, departe de a fi percepută ca strigătul lui Iuda, era foarte des rostită de tații respectabili și dornici de a se achita de datorii. Fata aducea cu ea zestrea sau „partea“, cum era denumită; în schimb i se promitea „moștenirea văduvei“, ceva care îi permitea să se întrețină în cazul în care îi supraviețuia soțului. O moștenitoare nu numai că aducea o zestre mai mare atunci când se căsătorea, ci și moștenirea ei în cazul în care i-ar fi supraviețuit soțului era mai mare, de vreme ce exista o legătură direct proporțională între zestre și moștenire. Dar era întotdeauna posibil ca ea să moară înaintea soțului. Totuși un lucru era mult mai relevant, și anume că în momentul căsătoriei, în *Rezoluțiile lui Lawes* (o culegere de legi privitoare la sexul feminin publicată în 1632, dar despre care se crede că ar fi fost scrisă de doi avocați la sfârșitul secolului al XVII-lea), se scria: „Ceea ce aparținea soțului era numai al lui“, iar „Ceea ce aparținea soției era și al soțului“. ⁵ A te căsători cu o moștenitoare, sau cel puțin cu o femeie cu o zestre decentă, era o recunoscută — și respectabilă — cale de a evolua din punct de vedere material la acea dată, una pe care un bun părinte nu ezita să i-o recomande progenerurii sale.

Henry, cel de-al cincilea conte de Huntingdon, bazându-se pe niște obiceiuri bine împământenite de alegere a soțiilor în 1613, îl sfătuiește pe Fernando, fiul său, să nu se cramponeze prea mult de titlul nobiliar al fetei, „de vreme ce sunt înrudiți cu aproape întreaga nobilime“; băiatul ar face mai bine „să își găsească pereche în rândul burgheziei, unde ar putea găsi o zestre frumușică“. Erau puse în joc adevăratele interese ale unei familii nobile: „Fără mijloace materiale, onoarea ta va fi la fel de goală precum copacii fără fructe.“ Oliver Cromwell, membru al burgheziei, l-a pus la adăpost prin căsătoria cu o urmașă — Dorothy Mayor — pe fiul său cel mare, Dick, cu o evoluție nu tocmai satisfăcătoare financiar; privea obținerea unei înțelegeri cât mai avantajoase cu tatăl lui Dorothy ca pe un fel de scop divin, dedicând acestui lucru o largă corespondență în timpul a două dintre perioadele cruciale ale carierei sale politice. La un moment dat se punea problema unei sume de 2 000 de lire bani gheață, care fuseseră înmânați: „Am insistat asupra acestui aspect... Voi avea nevoie de acești bani pentru cele două fetișcane ale mele.“⁶ Cu alte cuvinte, ca un adevărat tată puritan prudent, Cromwell dorea să facă tot ceea ce îi stătea în putere pentru Dick, urmând ca prin intermediul acestuia să promoveze interesele celor două fiice ale sale, Mary și Frances.

O imagine mai brută este dată de Richard Lane. Auzind că prietenul său Christopher Lord Hatton avea o amantă, i-a dat următorul sfat: „Ei bine, Kitt, fă orice ca să te însori cu ea, iar asta numai dacă are destui bani; dacă nu are, nu vei avea niciodată consimțământul meu, de vreme ce acest lucru te va reduce la statutul de păduche jegos, la pâine cu brânză, căci atâta vreme cât dragostea durează, ea poate înlocui potârnicșii și fazanii, dar atunci când dispare (iar noi știm că va dispărea), vei reveni la brânză; și ce vei face atunci?“⁷

Este, de asemenea, adevărat faptul că secolul al XVII-lea a cunoscut și o dezvoltare timidă a proceselor de la Curtea de Justiție privind apărarea intereselor financiare ale moștenitoarelor. O sentință din 1638, de exemplu, spunea că în cazul în care proprietatea unei persoane decedate fusese lăsată în administrarea unui Lord Cancelar, interesele oricărei femei căsătorite, care s-ar afla printre beneficiari, ar obține protecție definitivă. (Înainte, deși data exactă a schimbării nu poate fi indicată, Curtea de Justiție folosisse legile de drept comun, care stipulau unitatea conjugală, în interiorul căreia se subînțelegea și unitatea financiară și a proprietății în general.)⁸ Dar de această modestă și treptată ameliorare a condiției femeii în raport cu justiția s-au bucurat doar câteva, ale căror probleme au ajuns într-un fel sau altul în augustele mâini ale Curții de Justiție. În ceea ce privește marea majoritate a femeilor, acestea își duceau traiul înăuntrul demoralizatoarelor restricții ale legilor de drept comun.

Astfel, înainte chiar ca englezii să fi descoperit gălăgioasa vânătoare de vulpi, moștenitoarele erau vâdate asemenea unor animale de pradă. Însă aceste creaturi

vulnerabile, spre deosebire de vulpi, nu erau nici viclene, nici prădalnice. Asta pentru că cele mai multe erau foarte tinere. Vârsta la care erau promise fetele era de doisprezece ani (paisprezece pentru băieți)⁹, dar mirosul excitant al unei partide bune, mai ales dacă fata era orfană, se putea simți adesea cu mult înainte; iar atunci vânătoarea începea. Având în vedere „vârsta fragedă“, consumarea propriu-zisă a căsătoriei era amânată; dar contractul era întocmit, deși, în mod teoretic, mireasa avea dreptul să își aleagă soțul la vârsta la care era promisă, nefiind împiedicată de vreo logodnă anterioară.

Ciudățeniile și confuziile legilor englezești privitoare la căsătorie și la ceremonialul care le însoțea, anterioare Actului de la Hardwicke din 1753, făceau ca subiectul să devină extrem de incitant, mai ales atunci când în joc era o miză foarte mare. Pe întreg parcursul secolului al XVII-lea, o fată putea fi forțată să încheie o căsătorie împotriva voinței sale, supusă presiunilor din partea părinților, ba chiar și violențelor unui străin, aflându-se în cele din urmă privată de libertate și avere.

Având în vedere aceste circumstanțe, soarta moștenitoareii nu putea fi considerată ca fiind una fericită, în mod automat, în ciuda faptului că mâna îi era atât de râvnită de toți bărbații. Adesea, din punct de vedere juridic, era adus în discuție sinistrul subiect al adulterului. Rezoluțiile Lawes aveau un cuvânt important de spus și în această privință: soțiile adultere, dacă erau prinse asupra faptului, își pierdeau dreptul la moștenirea unei treimi din avere în cazul în care ar fi supraviețuit soțului; pe de altă parte, bărbații puteau comite adulterul fără a suferi consecințe în plan financiar. „Pot să sară pârleazul“, deoarece norocosul bărbat nu va suferi nicio „pierdere“.¹⁰ Această prevedere referitoare la adulter era cu atât mai amenințătoare la adresa moștenitoarelor. Căsătorită la vârsta la care nu era decât un copil, pentru „case și avuții“, fiind o soție luată „pentru avere“, după cum spunea Gataker, ar fi fost foarte simplu și poate chiar natural ca ea să caute afecțiune în altă parte. Dar consecințele, după cum vom vedea, puteau fi dezastruoase.

În ziua Sfântului Mihail, în 1617, la zece ani după nunta Honoriei Denny cu James Hay, regele Iacob prezida încă o magnifică ceremonie nupțială. Mireasa era Frances Coke, fiica marelui jurist Sir Edward Coke. Ea avea paisprezece ani. Mirele, Sir John Villiers, avea douăzeci și șase. În acest caz, nu asupra lui, ci asupra fratelui său, George Villiers, devenit recent conte de Buckingham, se canalizase întreaga afecțiune plină de pasiune a regelui. (În ceea ce o privește pe Honoria, ea era deja moartă la această dată, în timpul scurtei sale vieți împlinind destinul comun al unei femei, dăruindu-i soțului un moștenitor de sex masculin — și avere; risipitorul Lord Hay era pe cale de a-și lua o a doua soție, Lucy Percy,

în vârstă de șaptesprezece ani; la nunta lor regele va participa din nou „cu bucurie“.)¹¹

În cadrul ceremonialului de la nunta lui Frances Coke, regele Iacob I însuși a fost acela care a condus mireasa la altar. La Curte au avut loc festivități splendide, iar regele, cuprins de vârtoarea evenimentelor, a dat tânărului cuplu îndemnul de a nu se grăbi să își încheie noaptea nunții. Intenționa să îi viziteze personal în timp ce stăteau tolăniți în pat, cândva în după-amiaza zilei următoare, pentru a auzi detalii legate de ceea ce se întâmplase. Asemenea vizite reprezentau un hobby al regelui: în 1612 Iacob făcuse o vizită similară „celor două tinere țestoase“ (porumbei), fiicei sale în vârstă de șaisprezece ani, Elizabeth, și soțului ei, Principele Elector.¹²

Și totuși, câtă bătaie de cap, durere și nefericire se ascundeau în spatele procedurilor formale prin care tânăra de paisprezece ani, Frances Coke, fusese căsătorită și aruncată în patul lui Sir John Villiers!¹³ Este adevărat că Frances era destul de frumoasă — dacă nu și suficient de docilă — pentru a fi comparată cu o țestoasă-porumbiță. Ca pe una dintre ultimele flori ale Curții Iacobinilor, Ben Jonson ar fi salutat-o:

Nici nomazii n-au văzut
 Mai fine linii ale chipului sau mâinii;
 Venus îl atinge prin tine chiar pe Saturn
 Pentru că tu ar trebui să fii Regina Iubirii...¹⁴

John Villiers, pe de altă parte, devenit curând după aceea vicontele Purbeck, nume sub care va fi cunoscut în istorie, nu era nici pe departe un mire atrăgător. Omul suferea de accese periodice de nebunie în timpul cărora spărgea vesela, umplându-se de sânge. Unirea acestei perechi nepotrivite devenise, cu toate acestea, cel mai drag proiect al tatălui miresei, Sir Edward Coke.

Coke, căzut la acea dată în dizgrație din punct de vedere politic, vedea în alianța dintre fiica sa și clica atotputernică Buckingham-Villiers o modalitate de a reintra în grațiile regelui. Pe atunci familia Villiers se afla sub matriarhala conducere a ambițioasei Lady Compton, mamă atât a familiei Buckingham, cât și a familiei Villiers, devenită soție a bogatului Sir Thomas Compton. Fiind luată de soție tocmai pentru averea ei, dorea ca fiii săi să facă exact același lucru. Din punctul ei de vedere, zestrea generoasă a lui Frances Coke, dar și promițătoarea moștenire care îi urma constituiau tot ce îi trebuia fiului său.

Se înțelege că moștenirea lui Frances Coke i se datora mamei în aceeași măsură în care i se datora și tatălui. Elizabeth Lady Hatton era tânăra văduvă a lui Sir William Hatton atunci când se căsătorise cu mult mai bătrânul Coke la

Cât de „slabe“ erau femeile din secolul al XVII-lea? La ce se puteau aștepta în afară de căsătorie și nașterea copiilor într-o epocă în care mortalitatea infantilă și maternă era foarte ridicată și mijloacele anticoncepționale necunoscute? Se căsătorea cineva din dragoste? Putea o femeie să divorțeze? Ce drepturi aveau femeile nemăritate? La ce se puteau aștepta văduvele? Expertă a acelei perioade, Antonia Fraser readuce la viață multe și diverse femei pe care le-a descoperit în considerabila ei muncă de cercetare: guvernante, doici, neveste de pescari, călugărițe, războinice apărătoare ale castelelor, curtezane, contese, vrăjitoare și văduve.

„O lucrare de o mare anvergură tehnică... Autoarea scrie cu căldură, umor și convingere despre un subiect care va fi o revelație pentru aproape oricare cititor.“

The Times

„Extrem de interesantă, amuzantă, emoționantă și provocatoare.“

Spectator

„Unghiul viziunii moderne i-a oferit scriitoarei o nouă perspectivă asupra vieții private din secolul al XVII-lea, pe care o comunică cu măiestrie.“

Spectator

F E M E I C E L E B R E

CURTEA VECHE

Pentru a comanda online sau pentru lista completă a titlurilor publicate la Curtea Veche, vizitează www.curteaveche.ro

incepi să afli

ISBN 978-606-588-351-2

9 786065 883512